

Nabia Abbott
Oriental
Institute'teki
odasında
çalışırken

âlimlerden oluşan gruba dahil eder (Motzki, s. xxiv). Abbott, temel hadis kaynaklarında ve isnadlarda yer alan bilgilere güvenip düşüncelerini bunlara dayandırdığı gerekçesiyle bazı şarkiyatçılar tarafından eleştirilmiştir (Berg, s. 21).

Eserleri. Oriental Institute'un dergisi olan *Journal of Near Eastern Studies*'in Abbott hakkında çıkardığı iki özel sayıda (1981, sy. 40-41) kaydedilen listeye göre kendisi yedi kitap, yirmi dört makale, on yedi ansiklopedi maddesi, altmışa yakın kitap ve tez değerlendirmesi kaleme almıştır. 1. *The Kurrah Papyri from Aphroditto in the Oriental Institute* (Chicago 1938). Kurre b. Şerîk'in cizye ve haraç vergileriyle ilgili mektupları üzerine bir çalışma olup müellifin Chicago Üniversitesi'nde 1933'te tamamladığı doktorasının gözden geçirilmiş halidir. 2. *The Rise of the North Arabic Script and Its Kur'anic Development, with a Full Description of the Kur'an Manuscripts in the Oriental Institute* (Chicago 1939, 1972). 3. *Aishah: The Beloved of Mohammed* (Chicago 1942, Sarah Graham-Brown'un önsözüyle birlikte: London 1985, 1998; T. trc. Tuba Asrak Hasdemir, *Hiz. Muhammed'in Sevgili Eşi Ayşe*, Ankara 1999). Türkçe tercüme, konuyla ilgili terminolojiye ve literatüre yabancı olmanın yol açtığı bazı sorunlar taşımaktadır (Erul, sy. 61 [2000], s. 104-112). 4. *Two Queens of Baghdad, Mother and Wife of Hārūn al-Rashid* (Chicago 1946, 1974; Sarah Graham-Brown'un önsözüyle birlikte: London 1986, 2001; T. trc. Suat Kaya, *Bağdat'ın İki Kraliçesi; Hayzuran ile Zübeyde*, Ankara 2000). 5. *Studies in Arabic Literary Papyri I, Historical Texts* (Chicago 1957). Eserde Emevîler ve erken dönem Abbâsîler devrine ait sekiz papirüs neşredilmiş, bunlardan hareketle erken dönem Arap yazısının gelişimi ve özellikle tarih yazıcılığı hakkında önemli bilgiler

verilmiş, analizler yapılmıştır. 6. *Studies in Arabic Literary Papyri II: Qur'anic Commentary and Tradition* (Chicago 1967). Tefsir ve hadis ile ilgili erken dönem ait on dört papirüsün yayımlandığı eserde yazılı rivayetin erken gelişimi, kesintisiz yazılı hadis rivayeti, hadislerin sayısının artması ve güvenilirliği ele alınmıştır. 7. *Studies in Arabic Literary Papyri III: Language and Literature* (Chicago 1972). Bu eserde erken dönem Arap gramerinin gelişimi anlatılmış, ikisi gramer, beşi Arap şiir ve edebiyatına ait yedi papirüs neşredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

S. Graham-Brown, "Nabia Abbott (1897-1981)", *Nabia Abbott, Aishah: The Beloved of Mohammed*, London 1985, s. v-xii; H. Berg, *The Development of Exegesis in Early Islam: The Authenticity of Muslim Literature from the Formative Period*, Richmond 2000, s. 18-21; H. Motzki, "Introduction, Hadith: Origins and Developments", *Hadith: Origins and Developments* (ed. H. Motzki), Aldershot 2004, s. xxiv-xxv; Muhsin Mahdi, "Foreword", *JNES*, XL/3 (1981), s. 163-164; M. Krek, "Nabia Abbott's Published Works: A Chronological Bibliography", a.e., s. 165-172; Bünyamin Erul, "N. Abbott'un Aishah Adlı Kitabı ve Hz. Muhammed'in Sevgili Eşi Ayşe İsmi Üzerine", *Türkiye Günlüğü*, sy. 61, Ankara 2000, s. 101-112.

BEKİR KUZUDİŞLİ

ABDULLAH b. CİBRÎN

(عبد الله بن جبرين)

Abdullâh b. Abdirrahmân
b. Abdillâh b. İbrâhîm el-Cibrîn
(1933-2009)

Suudi Arabistan'ın
son dönem âlimlerinden.

Riyad'a bağlı Kuveyt'e ilçesinin Muhayrika köyünde dünyaya geldi; 1930 yılında doğduğu da söylenir (Abdülhâdî b. İvaz b. Muavvez el-Ömerî, s. 19). Necid bölgesindeki meşhur Benî Zeyd kabilesinin bir kolu olan Âl-i Reşid'den ilim ehli bir aileye

mensuptur. Ailenin kendisine nisbet edildiği dedesinin büyük dedesi Hamed b. Cibrîn, Kuveyt'e kadılık ve emirlik yapmış, çocukları ve torunları da ilimle meşgul olmuş, Hamed'in kardeşlerinden ve onların çocuklarından bazıları Kuveyt'e ve çevresinde emirlikte bulunmuştur. Babası Abdurrahman, Reyn Kadısı Abdülazîz b. Muhammed eş-Şeserî'den ilim tahsili için Reyn'e taşındığından Abdullah b. Cibrîn'in küçüklüğü bu şehirde geçti. Babasından Kur'an, Arapça ve fıkıh okudu. Ardından Kur'an'ı ezberledi; Abdülazîz eş-Şeserî'den fıkıh, tefsir, hadis ve tarih dersleri aldı. Şeserî'nin vefatından sonra ailenin taşındığı Riyad'da 1954 yılı sonlarında sadece İslâmî ilimlerin okutulması için yeni açılan Ma'hedü imâmî'd-da'veti'l-ilmî'nin lise kısmını (1958) ve yüksek bölümünü (1962) bitirerek Şeriat Fakültesi diplomasına denk bir diploma aldı. 1968'de Ma'hedü'l-kazâi'l-âlî'ye kaydolarak yüksek lisansını (1970) ve 1980'de Riyad'daki Şeriat Fakültesi'nde doktorasını (1986) tamamladı. Abdülazîz eş-Şeserî dışında Sâlih b. Mutlak, Muhammed b. İbrâhîm Âlû's-Şeyh, Abdullah b. Muhammed b. Humeyd, İsmâil b. Muhammed el-Ensârî, Hammâd b. Muhammed el-Ensârî, Muhammed el-Beyhânî, Abdülhamîd b. Ammâr el-Cezâirî, Abdürrezzâk el-Affî ve Mennâ' Halîl el-Kattân gibi hocalardan ders aldı ve Abdülazîz b. Bâz'ın ders halkalarına devam etti. Kendisi de pek çok öğrenci yetiştirdi.

İlk resmî görevine 1960 yılı başlarında ülkenin Küveyt, Irak ve Ürdün sınırlarındaki yerleşim yerlerine bir heyet içinde irşad görevlisi olarak başladı. 1962'de mezun olduğu Ma'hedü imâmî'd-da'veti'l-ilmî'ye hoca olarak tayin edildi; burada tevhid, tefsir ve hadis, 1975'te gittiği Riyad'daki Şeriat Fakültesi'nde tevhid dersleri okuttu. Bu arada 1970'te Riyad'daki Âl-i Hammâd Camii'nin imamlığına tayin edildi, ardından çeşitli camilerde imamlık ve hatiplik yaptı. 1978'den itibaren Suudi Arabistan müftüsü Abdülazîz b. Bâz'ın isteğiyle kendisinin Riyad'daki Türkî b. Abdullah Camii'nde namaz kıldırma görevini üstlendi. 1982'de Rîâsetü'l-buhûsî'l-ilmî'ye ve'l-iftâ ve'd-da' ve ve'l-irşâd'a sorulan sorulara cevap vermek üzere iftâ üyesi sıfatıyla görevlendirildi. Bu sırada Büyük Âlimler Heyeti'nin kendisine havale ettiği ilmî araştırmaları yapma görevinde ve heyetin çıkardığı *Mecelletü'l-Buhûsî'l-İslâmiyye*'nin yayın kurulu üyeliğinde bulundu. I. Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında Suudi Arabistan hükümetinin konuyla ilgili icraatlarını eleştiren

kişilerle birlikte hareket ettiğinden 1991 Haziranında iftâ vazifesinden uzaklaştırılıp emekliye sevk edildi, cami dersleri yasaklandı; ancak yaklaşık iki ay sonra söz konusu faaliyetlerden ayrıldığını açıklayınca eski görevine iade edildi ve cami derslerine yeniden başladı. 1987-1990 yıllarında İmam Muhammed Üniversitesi'ne bağlı Ma'hedü'l-kazâi'l-âli'de siyâset-i şer'iyye ve ahvâl-i şahsiyye, ayrıca hayatının son yıllarında Usûlüddîn Fakültesi'nde doktora dersleri verdi. Resmî eğitim kurumları dışında camilerde ve evinde ders halkaları teşkil ederek akaid, fıkıh, fıkıh usulü ve hadis okutan İbn Cibrîn, Riyad'da Şubrâ semtinde Abdullah er-Râcihi Camii yapıldıktan sonra derslerini oraya taşıdı ve hayatının sonlarına kadar burada derslerine devam etti. Bir taraftan da ülkenin pek çok yerini dolaşarak vaazlar verdi. 2009 yılı Şubat ayında rahatsızlanınca kısa bir süre Almanya'da tedavi gördükten sonra döndüğü Riyad'da 13 Temmuz 2009 tarihinde vefat etti ve Riyad Üd Mezarlığı'na defnedildi.

Abdullah b. Cibrîn, gerek Selefilîği açıklama ve savunma bağlamında gerekse diğer İslâmî konularda yazdığı eserler yanında yaptığı konuşmaları, fetvaları, vaazları, cami ve ev derslerinin kaset, video, kitapçık ve diğer iletişim araçları ile geniş kitlelere ulaştırılması sayesinde hem Suudi Arabistan'da hem diğer ülkelerdeki Selefi hareketlerce en çok tanınan ve benimsenen simalardan biri olmuştur. Şiîler hakkındaki fetvaları, Hz. Peygamber soyundan olup halen hayatta bulunanlara zekât verilebileceği ve kadınların mahremsiz olarak uçakla seyahat edebileceği gibi fetvaları hararetili tartışmalara yol açmıştır. Abdullah b. Cibrîn'in başlattığı, hem Suudi Arabistan vatandaşlarının hem diğer milletlerden insanların katıldığı, yaklaşık 300 öğrencinin aynı anda bulunduğu cami dersleri, vefatından sonra oğulları tarafından Riyad'daki Abdullah er-Râcihi Camii'nde devam ettirilmiştir. Oğulları ayrıca onun adına kurdukları İbn Cibrîn Hayır Müessesesi ve internet sitesiyle de (<http://www.ibn-jebreen.com>) babalarının faaliyetlerini yaşatmaya çalışmaktadırlar.

Eserleri. 1. *Ahbarü'l-âhâd fi'l-hadişi'n-nebevî*. Abdullah b. Cibrîn, yüksek lisans tezi olarak hazırladığı bu çalışmada haber-i vâhidin itikadî konularda da delil kabul edilebileceğini savunmuştur (Riyad 1408). 2. *et-Ta'likât 'alâ metni Lüm'ati'l-i'tikâd*. Ma'hedü imâmi'da'veti'l-ilmî'de hocalık yaptığı sırada öğrencilere okutmak amacıyla Muvaffakuddin

Abdullah
b. Cibrîn

İbn Kudâme'nin *Lüm'atü'l-i'tikâd* adlı eseri üzerine yaptığı, eserde geçen hadislerin tahririni de içeren bir çalışmadır (Riyad 1995). Eser ayrıca, Muhammed b. Hamed el-Menî tarafından hadislerin kaynakları dipnotlarda gösterilerek *el-İrşâd Şerhu Lüm'ati'l-i'tikâd* adıyla basılmıştır (Riyad 1418/1997). 3. *et-Tedhîn: Mâdetühü ve hükmühü fi'l-İslâm*. 1978 yılında Medine İslâm Üniversitesi'nde yapılan bir kongreye sunulmak üzere hazırlanan bu çalışmada sigara içmenin haram olduğu ileri sürülmektedir (Riyad 1406/1986). 4. *el-Cevâbü'l-fâ'ik fi'r-red-di 'alâ mübeddili'l-hakâ'îk*. Mısırlı bir âlimin Vehhâbîler hakkındaki yazısına İbn Cibrîn'in reddiye niteliğinde kaleme aldığı, *Mecelletü'l-Buhûsi'l-İslâmiyye*'de yayımlanan makalenin (sy. 9 [Riyad 1404], s. 127-139) risâle halinde basılmış şeklidir (Riyad 1410/1990). 5. *Havle's-şehâdeteyn: Ma'nâhümâ ve mâ testelzimühü küllün min hüma*. Kelime-i şehâdetin anlamı ve gereğinin, ona aykırı inanç ve tavırların ele alındığı bu çalışma da *Mecelletü'l-Buhûsi'l-İslâmiyye*'de çıkan bir makale olup (sy. 17 [1406-1407], s. 81-128) daha sonra da değişik baskıları yapılmıştır (Cidde 1415/1995). 6. *el-İslâm beyne'l-ifrât ve't-tefrîf*. İbn Cibrîn'in verdiği bir konferansın öğrencisi Muhammed b. Hamed el-Menî tarafından kitapçık halinde basılmış şeklidir (Riyad 1413/1992, 1425/2004). 7. *Talebü'l-ilm ve faqlü'l-ulemâ*. Bu da bir konferansın basılmış şeklidir (Riyad 1413/1992).

İbn Cibrîn, Hanbelî mezhebinde önemli bir yeri olan Hiraki'nin *el-Muhtaşar* adlı eserine Şemseddin ez-Zerkeşi'nin yazdığı şerhin başından nikâh bölümüne kadar olan kısmını doktora tezi olarak neşre hazırlamış, daha sonra kitabın tamamını tahkik ederek yayımlamıştır (*Şerhu'z-Zerkeşi 'alâ Muhtaşari'l-Hiraki*, I-VII, Riyad 1410/1990, 1413/1993, 1430/2009; Beyrut 1414/1993). İbn Cibrîn'in çeşitli konulara

dair fetvalarından, derslerinden ve konuşmalarından pek çoğu kitap veya kitapçık haline getirilerek basılmıştır, bir kısmının da basım çalışmaları devam etmektedir. Bu şekilde 100'ün üzerinde çalışma bulunmaktadır (bir listesi için bk. Selmân b. Abdülazîz es-Sagîr, s. 156-162; Abdülhâdî b. İvaz b. Muavvez el-Ömerî, s. 38-45). Muhammed b. Nâsir b. Abdülazîz eş-Şeserî, İbn Cibrîn'in birkaç ay süren ilk görevi sırasındaki hâtıralarını özetleyerek kitap halinde neşretmiştir (*el-'Azbu'z-zülâl fi'htişâri rihtletî's-şimâl li-fazileti'd-duktür 'Abdillâh b. 'Abdirrahmân el-Cibrîn*, Riyad 1425/2004).

BİBLİYOGRAFYA :

Selmân b. Abdülazîz es-Sagîr, *el-Fikrû'l-terbevi 'inde's-Şeyh 'Abdillâh b. Cibrîn* (yüksek lisans tezi, 1432/2011). Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Süüd el-İslâmiyye, s. 1-9, 22-49, 156-162; Abdurrahman b. Abdullah el-Cibrîn, *U'cûbetü'l-'aşr: Sîretü semâhati's-şeyhi'l-'allâme el-imâm D. 'Abdillâh b. 'Abdirrahmân el-Cibrîn*, Riyad 1433/2012; Abdülhâdî b. İvaz b. Muavvez el-Ömerî, *Cühûdül-'Allâme İbn Cibrîn fi takrîri't-tevhîd ve'l-kader* (yüksek lisans tezi, 1433/2012), Câmîatü'l-İslâmiyye (Medine), s. 1-93; Târik b. Muhammed el-Huveytîr, "el-'Allâme ed-Duktür 'Abdillâh el-Cibrîn: Hayâtühü ve mesîretühü'l-'ilmiyye", *Mecelletü'l-Harsî'l-va'ani*, XXIX/302, Riyad 1428/2007, s. 72-77; XXIX/304 (1428/2007), s. 82-87; a.mlf., "el-'Allâme İbn Cibrîn: Rehâle'l-'âlimü ve baqiye 'ilmüh", a.e., XXX/324 (1430/2009), s. 74-78; <http://www.ibn-jebreen.com>.

MEHMET ALİ YARGI

ABDULLAH PAŞA, Muhsinzâde

(ö. 1162/1749)

Osmanlı vezirîâzamı.

Babası ticaretle uğraşan Halepli Muh-sin Çelebi'dir. Vefatı sırasında doksan yaşlarında olduğu belirtildiğine göre 1071 (1660) yılı dolayında doğduğu tahmin edilebilir. Osmanlı vak'anûvisi Vâsîf Efendi ailenin Musullu olduğunu yazar. Uzunca bir süre İstanbul'da varlıklı tüccarlardan olan babasının işleriyle uğraştı; muhtemelen onun vefatının ardından yine ticarete devam etti. Yaşı epeyce ilerlemişken birçok önemli idarî görevde bulunan, Cidde'de vali iken 1122'de (1710) vefat eden ağabeyi Mehmed Efendi'nin (Paşa) desteğiyle devlet hizmetine girdi. Ağabeyinin darphâne emniyeti sırasında önce darphânede ona vekâletle işe başladı (Şevval 1112 / Mart 1701). Daha sonra asaleten darphâne emniyetine tayin edildi (16 Zilkade 1114 / 3 Nisan 1703). 1703'te patlak veren Edirne Vak'ası sırasında âsiler tarafından defterdarlığa getirildi. Bunda isyan hareketinin finansal önemli rol oynamıştı.